

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Konulu Makaleler: Tematik İçerik Analizi Çalışması *

Emine TAYAN, S. Damla GEDİK, Zekiye MORKOYUNLU, Mustafa SÖZBİLİR, A. Cihan KONYALIOĞLU **

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Konulu Makaleler: Tematik İçerik Analizi Çalışması

Articles Regarding Parent-Children Relationship: A Thematic Content Analysis

Özet

Türkiye’de yapılan ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen çalışmalara ait bir tematik içerik analizi yapılmıştır. 2003-2017 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen 31 dergiden 50 makale, betimsel istatistik temelli yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada, Türk araştırmacıların son yıllarda yaptıkları ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı araştırma eğilimlerine ait bir analiz yapılmıştır. Bu amaçla yapılan çalışmada, Türkiye’de bu alanda çalışılan konular ve başvurulan araştırma yöntemlerinde ki eğilimler (yayın yılları ve dillerine göre değişimleri, nitel araştırma konularında ne tür araştırma problemlerine odaklanıldığı, akademik başarıyı etkileyen değişkenler, hangi araştırma yöntemleri kullanıldığı, veri toplama araçları, örneklem veya çalışma grubu, veri analiz yöntemleri) belirlenerek araştırmacılara yol gösterilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmaya yönelik yapılan çalışmalarda, genelde çocuklar yerine ebeveynlerin ele alındığı çalışmalara ağırlık verildiğini göstermektedir.

Abstract

This thematic content analysis is done about the relationship between children and their parents which is researched in Turkey. is conducted a thematic content analysis of 50 articles, from a total of 31 magazines published in Turkey from 2003 to 2017. An analysis of the research trends of Turkish researchers based on parent-child relationships was conducted. In this research, it has been tried to guide the researchers by determining the trends in the field and research methods frequently used in this field and research methods used in this field (changes according to publication years and languages, what kind of research problems on qualitative research subjects are emphasized, what research methods are used, data collection tools, sample or working group, data analysis methods). In Turkey the researches relate to the this relationship (parents and their children) indicate that the Turkish ones always focused on the parents, instead of the children.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn-Çocuk ilişkisi, Tematik İçerik Analizi, Akademik Başarı.

Key Words: Parent-Child Relationship, Thematic Content Analysis, Academic Achievement.

1. Giriş

Ülkelerin gelişimi eğitimin ilerlemesi sayesinde olmaktadır. Eğitim denildiğinde aklımıza okul içi ve okul dışı yapılan faaliyetlerle istendik davranışların gelişimi gelmektedir. Bu anlamda okullara ve bilinçli ebeveynlere ihtiyaç duyulmaktadır.

*Bu çalışma 10. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

**Emine TAYAN, Doktora öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, eminetayan@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4981-6110, S.Damla GEDİK, Dr. Öğr.Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, sgedik@nevsehir.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6205-6603, Zekiye MORKOYUNLU, Arş.Gör.Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, morkoyunluzekiye@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1978-4525, Mustafa SÖZBİLİR, Prof.Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, sozbilir@atauni.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6334-9080, A.Cihan KONYALIOĞLU, Prof.Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, ackonyali@atauni.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6009-4251

Ebeveynler, çocukların yaşamında önemli bir yere sahiptir. Çocuklar ilk olarak öğrenmelerin başlangıç noktası sayılan aile ortamında öğrenirler. Bu anlamda ebeveynlerin eğitime olumlu katkısı kaçınılmaz olmaktadır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen etkileşimler sonucunda kazanılan becerilerden birçoğu daha sonraki yıllarda okulda kazanılacak olan beceri ve davranışların da önkoşulunu oluşturmaktadır (Tavil ve Karasu, 2013). Günümüzde bilimsel düşünme becerisine sahip, üretken, yaratıcı ve problemleri çözme becerisi kazanmış bireylere gereksinim duyulmaktadır (Sarier, 2016). Bu gereksinimden dolayı, matematik ve fen bilimleri eğitimi alanlarında daha fazla araştırma ve sorgulama yapmayı da beraberinde getirmiştir (Çiltaş, Güler ve Sözbilir, 2012). Bu becerilere sahip öğrencilere sahip olmak için çeşitli eğitim faaliyetleri önemli görülmüştür. Bu anlamda ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı faaliyetler önemli sayılmaktadır (Çiftci ve Bal, 2015; Dam, 2008; Engin, Özen Bayoğlu; 2009; Keçeli-Kaysılı, 2008; Kutluca ve Aydın, 2010).

Okul ve okul başarısı, bireyin hayat başarısının tek yolu olmasa da en önemli yolu haline gelmiştir (Dam, 2008). Halat (2008) tarafından yapılan çalışmaya göre reform-tabanlı matematik faaliyetleri öğrencilerin motivasyonlarını ve matematik başarısını artırmaktadır. Bundan dolayı öğretimin verimliliği için sadece okul içi değil okul dışı yeni öğretim yöntem, teknik ve stratejilerinin uygulanması önem kazanmıştır. Öğretimin verimliliği amacıyla yapılan matematik faaliyetleri ile öğrencilerin bilgiye kendilerinin ulaşması hedeflenmelidir. Tam da bu noktada öğrencilerin bilgiyi yaparak yaşayarak öğrenmesi ilkesine odaklanan ebeveyn-çocuk ilişkisine dayanan yöntemler yararlı görülebilir.

Öğrenci-aile iletişiminin niteliği, özellikle okul öncesinde çocuğun ailesiyle kurduğu ilişkinin niteliğiyle doğrudan ilgilidir. Çocukluğun ilk dönemlerinde ilgi gören, duygusal açıdan doyumsuzluk çekmeyen, bir birey olarak tepkileri önemsenen ve anne babasıyla yeterli vakit geçiren çocukların, okul çağında her açıdan daha sağlıklı ve uyumlu olacağı söylenebilir (Aslanargun, 2007). Çalık (2007) tarafından yapılan çalışmaya göre ebeveyn etkileşimi, ailelerin çocuklarını okula hazırlamalarını, okulla düzenli bir iletişim ağı kurup bunu sürekli açık tutmalarını, okuldaki etkinliklere katılmalarını, çocuklarının evdeki eğitimsel çalışmalarına katılıp ilgilenmelerini ve okul yönetimi tarafından alınacak kararlarda söz sahibi olmalarını da kapsamalıdır.

Yapılan çeşitli araştırmalarda çocuğun hayatında ailenin ne tür etkileri olduğuna dair bilgiler verilmiştir. Bu anlamda çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Aslanargun, 2007; Aslanargun ve Özakça, 2015; Çelenk, 2003; İpek, 2011; Kılıç, 2014; Özabacı, 2005; Şeker, 2009; Şişman, 2002; Yenilmez, Özer ve Yıldız, 2006; Yenilmez, 2015). Bilimsel çalışmalarda, ebeveynlerin kendi çocuklarının matematik yaşamına dahil olmalarının; çocuklarda bilişsel anlamda olumlu gelişmelere yol açabileceği ortaya konulmuştur (Şişman, 2002; Yenilmez, Özer ve Yıldız, 2006). Sheldon ve Epstein (2005)'a göre ebeveyn desteği; ailelerin çocukla-

rına ev etkinlikleri ve müfredatla ilgili materyalleri kullanmaları hakkında bilgi ve fikir sağlaması olarak tanımlanmıştır. Bunların yanı sıra Özabacı'ya göre (2005) öğrencilerin okul başarısızlığının ifade edilmesinde ev ve aile ortamı ilk sırada yer almaktadır. Ebeveyn katılımı, okul başarısının en önemli belirleyicisi ve okul başarısızlığının altında yatan en önemli faktör olarak görülmektedir (Aslanargun, 2007). Öğrencilerin başarısız olma nedenleri üzerine yapılan araştırmalar başarısızlığın önünde yatan en önemli engelin ailenin çocuklarının eğitimine karşı ilgisizlikleri olduğunu göstermektedir (İpek, 2011). Öğrencilerin okul başarısını yükseltebilmek ve onları hayata daha iyi hazırlayabilmek için bilgi gereksinimi duydukları konularda, ebeveynlere yazılı notlar gönderilebileceği ifade edilmiştir (Aslanargun, 2007).

İpek (2011)'e göre veli katılımı arttıkça öğrencilerin SBS puanları da artış göstermiştir. Şeker (2009) tarafından yapılan bir çalışmada da velilerin çocuklarının eğitimine katılımları ile çocuklarının okuldaki başarıları arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Akademik açıdan başarılı öğrenci ebeveynleri, okul ile daha fazla ilgilenmekte, duygusal olarak çocuklarını daha fazla desteklemekte ve okul başarısına ilişkin çocuklarıyla benzer hedefler benimsemektedir (Aslanargun ve Özakça, 2015). Ebeveynlerin bu tutumu sayesinde çocukların okula ilişkin motivasyonu ve ilgisi de artmaktadır (Aslanargun ve Özakça, 2015).

Çelenk (2003) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğunu göstermektedir.

Sezgin, Koşar, Koşar, ve Er (2016) tarafından yapılan çalışma bulguları akademik başarısızlığın nedenleri arasında bireysel, ailevi, okul ve eğitim sistemi kaynaklı nedenlerin ön plana çıktığını göstermiştir.

Kılıç (2014) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre aileler, çocuklarının eğitim-öğretiminde sorunlarla karşılaşmakta, çocuklarının eğitim-öğretimiyle ilgili olarak çocuğu yeteneklerini keşfetme, çocuklara etkili ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırma, çocuğun gelişim özelliklerini bilme konularında eğitim gereksinimi duymakta ve çocuklarını daha iyi tanımak ve onlara daha fazla yardımcı olmak bakımından ailelere yönelik verilecek programlara katılmak istemektedirler.

Yapılan bu çalışma, eğitim faaliyetlerinde çocukların ebeveynleriyle olan ilişkisinin akademik başarıya olan etkisini gösteren araştırmaların kapsamına genel bir bakış açısı sunmuştur. Buradan hareketle çocukların ebeveynleriyle olan ilişkisinin olumlu oluşabilmesinde ve okul başarısının artmasında yapılan tematik içerik analizi çalışmasının büyük

katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı son yıllarda yapılan araştırma eğilimlerinin incelenmesi, bu alanda yapılan çalışmalarla ilgili bir çerçeve sunmakla birlikte daha kapsamlı bir araştırma yapılması gereğini de ortaya koymaktadır. Çünkü incelenen çalışmalar genelde korelasyonel olup ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu kurulmasında gereken altyapıyı sunmamıştır. Bu çalışmada, Türk araştırmacıların ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı olarak yaptıkları araştırmalara ait bir tematik içerik analiz yapıp Türkiye’de bu alanda sıklıkla ve nadiren çalışılan konular, başvuru araştırma yöntemleri konularında eğilimler belirlenerek araştırmacılara yol göstermesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan bu çalışmada, bahsi geçen yöntemeye dayalı yapılan çalışmalar çeşitli açılardan incelenmiştir. Bu anlamda çalışmanın, literatüre önemli bir katkı yaptığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada makalenin özellikleri, disiplin alanı, konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemleri şeklinde makaleler incelenmiş ve aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Türkiye’de; ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makale sayısı yıllara göre nasıl değişmektedir?
2. Türkiye’de; ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makaleler yayın dillerine göre ne şekilde değişmektedir?
3. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerdeki nitel araştırma konuları nelerdir?
4. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde akademik başarıyı etkileyen değişkenler nelerdir ve nasıl incelenmiştir?
5. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde kullanılan araştırma yöntemleri nelerdir?
6. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
7. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde kullanılan örneklem veya çalışma grubu nelerdir?
8. Türkiye’de; Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde kullanılan veri analiz yöntemleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu çalışmada amaca yönelik olarak 50 makalenin doküman incelemesi yapılmıştır. Çalık ve Sözbilir (2014)’e göre içerik analizi; meta analiz, meta-sentez (tematik içerik analizi) ve betimsel içerik analizi olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Tematik içerik analizi bir konu üzerine yapılan araştırmaların tema veya ana şablonlar oluşturularak sentezlenmesi

ve yorumlanmasını içermektedir (Çalık ve Sözbilir, 2014). Böylece, belli bir alanda (dar alan) yapılmış araştırmaların benzerlik ve farklılıkların karşılaştırmalı olarak ortaya konmasını içermektedir. Tematik içerik analizi çalışmalarında genellikle incelemeye alınan araştırma sayısı (örneklem büyüklüğü) sınırlı olmaktadır.

2.1. Çalışmanın Kapsamı ve Süreci

2003–2017 yılları arasında Web’den tam metin olarak ulaşılabilen, Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmaya yönelik olarak Türkiye’de yayın yapan 31 farklı dergide bulunan 50 makalenin tematik içerik analizi yapılmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Ebeveyn-çocuk ilişkisine dayanan makaleleri incelemek için Sözbilir, Kutu ve Yasar (2012) tarafından geliştirilen yayın sınıflama formu (makalenin kimliği hakkında tanımlayıcı bilgi, disiplin alanı, makalenin konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemleri şeklinde yedi bölümden oluşmaktadır) araştırmacılar tarafından revize edilerek kullanılmıştır.

Makalelerin sınıflandırılma süreci boyunca, araştırmacılar üçüncü yazarın öncülüğünde birlikte çalışmışlardır. Araştırmacılar tarafından sınıflandırılan makalelerin güvenilirliğini artırmak için sınıflandırmalar tartışılıp, çözümlenmiştir. Sınıflandırılan her bir makale belirli periyotlarla kontrol edilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Ebeveyn-çocuk ilişkisine dayanan araştırmalar için uyarlanan yayın sınıflama formu ile elde edilen veriler bir veri tabanına kaydedilmiştir. Kaydedilen veriler SPSS 16.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar grafik, frekans ve yüzde tablolarına dönüştürülerek betimsel biçimde sunulmuş ve aynı zamanda nitel boyutlarıyla ele alınmıştır.

3. Bulgular

3.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. 2003-2017 Yılları Arasında İncelenen Toplam Makale Sayısı

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
f	1	1	0	2	5	5	5	3	2	3	3	2	7	8	3
Toplam	50														

Türkiye'deki ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı 2003–2017 yılları arasındaki çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2003–2017 yılları arasında fazla yayın olmamakla birlikte, 2015 ve 2016 yıllarına ait yayın sayısında büyük oranda artış gözlenmektedir. Tablo-1'de görüldüğü gibi 2016 yılında (%16) yayın sayısında en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. Ayrıca 2007 yılında (%10) yayın sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. 2007'den sonraki yıllar bu artışın yerini düşüş almıştır. Tekrar 2015'de yayın sayısında (%14) bir artış olmuştur. 2017'de ise bir düşüş (%6) yaşandığı gözlenmektedir.

2003-2017 yılları arasında ebeveyn-çocuk ilişkisi çalışmalarının az sayılarda yapılmasına rağmen son iki yılda gerçekleşen artışın çok olması bundan sonra yapılacak çalışmalarda ebeveyn-çocuk ilişkisini sunan araştırmaların çoğalacağını göstermektedir. Bu bulgular bir bakıma, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara ebeveynin çocukla olan ilişkisinin önemli ve araştırılmaya değer olduğunu da düşündürmektedir.

3.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerin Yayın Dilleri

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerin yayın dilleri Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 2. 2003-2017 Yılları Arasında İncelenen Makalelerin Dillerine Göre Dağılımı

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Dili	1T	1T	D	2T	5T	5T	5T	3T	2T	3T	3T	2T	5T	7İ	2T	3T
Toplam	50															

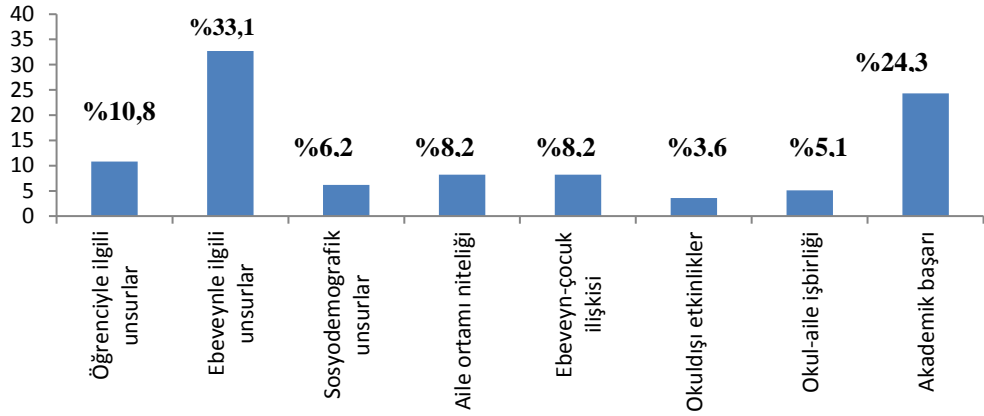
T: Türkçe yayın, İ: İngilizce yayın, D: Diğer (yayın yok)

Ebeveyn-çocuk ilişkisine dayanan makalelerin yayın dili incelenmiştir ve makalelerin büyük bir bölümünün (%84) Türkçe yayınlandığı gözlenmektedir. Makalelerin %16'sının dili ise İngilizcedir.

Son yıllarda yayınlanan çalışmalarda az da olsa İngilizce yayın yapıldığı gözlenmiştir. Bu bilgi son yıllarda ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı çalışmaların uluslararası yayınlar boyutunda ele alınacağı düşüncesini ortaya koymaktadır.

3.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerin Araştırma Konuları

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerin değindiği konuların yüzdelerine göre kategorilendirilmesi Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran Makalelerdeki Araştırma Konularının Dağılımı

Şekil 1’e göre ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde değinilen konular incelendiğinde en yüksek oranla ilk olarak (%33,1) ebeveynle ilgili değişkenlere, ikinci olarak ise (%24,3) akademik başarı değişkenlerine değinilmiştir. Ayrıca öğrenciyle ilgili değişkenlere (%10,8) beklenildiği kadar değinilmediği gözlenmiştir. Bu noktada yapılandırmacı ve sosyal yaklaşımlara göre öğrencinin merkezde olması mantığını düşündüğümüzde ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı çalışmalarda öğrenciyle ilgili çeşitli boyutlar açısından araştırmaların yapılmadığı gözlenmektedir. Bu sebeplerden dolayı gelişen ve değişen dünyada geleceğin yetişkinleri öğrencilerimizin her yönüyle incelenmeye değer olduğu söylenebilir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde değinilen konular kategorileştirilmiş ve bunlarda kendi içerisinde tablo-3’de görüldüğü gibi alt konulara ayrılarak analiz edilmiştir.

Bir makalede birden fazla konuya değinildiğinden dolayı kategorilendirilmiş olan konuların bazılarının frekans değeri makale sayısını geçmektedir.

Tablo 3. İncelenen Makalelerdeki Araştırma Konularının Dağılımı

	<i>f</i>	%
Öğrenciyle ilgili değişkenler	21	10,8
Problem çözme becerileri	4	2,0
Sosyal kaygı düzeyleri	2	1,0
Psikososyal gelişimleri	7	3,6
İletişim becerileri	8	4,1
Ebeveynle ilgili değişkenler	56	33,1
Tutumu	17	8,8
İlgisi	5	2,5
Katılımı	12	6,2
Çocuk sevgisi	6	3,1
Eğitim düzeyi	6	3,1
Katılım algısı	1	0,5
Katkı biçimleri	7	3,6
Ulaşılabilir olması	4	2,0
Sorumlulukları	2	1,0
Benimsediği rol	4	2,0
Sosyo-demografik değişkenler	12	6,2
Aile ortamı niteliği	11	5,6
Ev ortamı niteliği	14	7,2
Parçalanmış aile ortamı	2	1,0
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	9	4,6
Ebeveyn etkileşim biçimleri	9	4,6
Ebeveynle ilişki gelişimi	2	1,0
Ebeveynle ilişkideki sorunların nedenleri ve çözümleri	5	2,5
Okuldışı etkin-	7	3,6

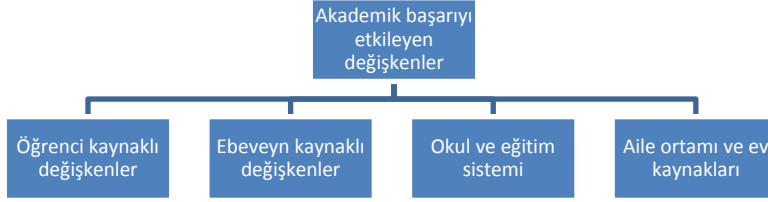

lik(Ödev/Oyun)		
Ödev/okul dışı etkinlik	3	1,5
Okul dışı etkinlik süreleri	1	0,5
Oyun	3	1,5
Okul-aile işbirliği	10	5,1
Okul-aile işbirliği	8	4,1
Ebeveyn eğitim programları	2	1,0
Akademik başarı	47	24,3
Akademik başarı	26	13,4
Başarısızlık nedenleri ve önlemler	4	2,0
Başarıyı etkileyen değişkenler	17	8,8

Araştırmalar incelendiğinde değinilen konular sınıflandırılmıştır. İncelenen çalışmalarda genelde öğrenci ve ebeveynle ilgili değişkenlerle ilgili problem cümlelerine odaklanılmıştır. Kaya, Bozaslan, ve Genç (2012) tarafından yapılan anne-baba tutumunun problem çözme becerilerine, akademik başarıya, sosyal kaygı düzeylerine etkisini inceleyen çalışma sonuçları eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarının başarılarının, problem çözme yeteneklerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada otoriter ebeveynlerin çocukları başarı olurken koruyucu ebeveynlerin çocuklarının başarısız oldukları görülmüştür. Ayrıca tutarsız ve ilgisiz aile çocuklarının başarıları ve problem çözme düzeylerinin düşük ve sosyal kaygı düzeylerinin ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cüre ve G. Danışman (2015) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveyn tarzları ve ebeveynlerin çocuklarının davranış tarzlarını doğru algılamalarının çocuk psikososyal gelişimi için önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu faydaları Akgün ve Yeşilyaprak (2011)'e göre şöyle sıralanmıştır; hayal etmeyi kolaylaştırır, problemleri azaltır, iletişimi artırır, duygu düzenleme becerisi sağlar, sosyal bilişsel beceri sağlar. Turan (2013)'e göre ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumsuz olması durumunda suç işleme eğilimi, yalnızlık, içe kapanma, depresyon, öğrenme güçlüğü, okulda sorunlar, başarısızlık durumları gerçekleşmektedir.

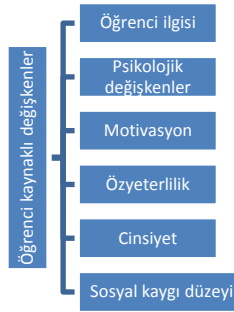
3.4. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerin Akademik Başarıyı Etkileyen Değişkenler

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerin akademik başarıyı etkileyen değişkenler Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran Makalelerde Akademik Başarıyı Etkileyen Değişkenler

Şekil 2’de gösterilen değişkenler, çalışılan makalelerde akademik başarıyı etkileyen ve kategorilendirilen değişkenler olup; öğrenci kaynaklı değişkenler (%9), ebeveyn kaynaklı değişkenler (%59), okul-eğitim sistemi (%21) ve aile ortamı niteliği (%10) oranlarında incelenmiştir. Akademik başarıda en çok incelenen unsurun ebeveyn kaynaklı değişkenler olduğu, en az incelenen unsurun ise öğrenci kaynaklı değişkenler ve aile ortamı olduğu görülmektedir. İncelenen makalelere göre akademik başarıyı etkileyen öğrenci kaynaklı değişkenler Şekil 3’de görülmektedir.

Şekil 3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran Makalelerde Akademik Başarıyı Etkileyen Öğrenci Kaynaklı Değişkenler

Akademik başarı üzerinde etkisi olan öğrenci kaynaklı değişkenler içerisinde yer alan kategorilerin hemen hemen aynı seviyelerde (%2 veya %3) incelendiği belirlenmiştir.

Akademik başarıyı etkileyen unsurları öğrenciyle ilgili ve aileyle ilgili faktörler olarak iki ayrı grupta inceleyen Sarier (2016), özelde en önemli faktörlerin özyeterlilik, motivasyon ve sosyo-ekonomik durum olduğunu belirtmiştir. Bunların yanı sıra hazırbulunuşluk düze-

yi ve önkoşul öğrenmelerin de akademik başarıya etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır (Engin, Özen Bayoğlu; 2009).

İncelenen makalelere göre akademik başarıyı etkileyen ebeveyn kaynaklı değişkenler Şekil 4'te görülmektedir.

Şekil 4. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran Makalelerde Akademik Başarıyı Etkileyen Ebeveyn Kaynaklı Değişkenler

İncelenen makalelerde akademik başarıyı etkileyen değişkenler daha çok ebeveyn kaynaklı olup; ebeveyn katılımı (%12), ebeveyn tutumu (%11), ebeveynin öğrenciye olan sevgisi, ilgisi ve verdiği değer (%8), aile ortamı ve ev kaynakları (%11), okul-aile işbirliği (%9), eğitim sistemi (%8) üzerine yoğunlaşmaktadır. Sonuçlara göre ebeveynin özyeterlik algısı (%4), öğrenciyle etkileşimi (%4), ebeveynin ve ebeveyn rolü (%5) akademik başarıyı etkileyen diğer değişkenlere göre düşük seviyelerde incelenmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynin eğitim düzeyi (%7), öğrenciyi yönlendirmesi (%5), sosyoekonomik durumu (%7), çocuk eğitimi bilgisi (%6) akademik başarıyı etkileyen değişkenler içerisinde oldukça yüksek seviyelerde incelenmiştir.

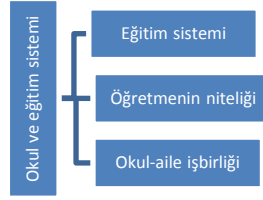
Araştırmalar incelendiğinde aile ilgisi arttıkça öğrenci başarısının arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Keçeli-Kaysılı, 2008). Bunun yanında (Kutluca ve Aydın, 2010) ödev yapan öğrencilerin başarı seviyeleri daha yüksek bulunmuştur. Bazı çalışmalar (Çanakçı ve Özdemir, 2015; Çelenk, 2003; Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009; İpek, 2011; Kaya ve Bacanlı, 2016; Sarier, 2016; Yıldırım ve Dönmez, 2008;) başarıyı artıran etmenleri sıralamış ve

ailenin, aile tutumunun, ilgisinin, şefkatinin, çocuk bakımı bilgisinin, öğretmenin, metodun, anne-baba eğitim düzeyinin, baba mesleğinin, sosyo-ekonomik durumun, kardeş sayısının, öğrenci eğitimiyle ilgilenmenin, öğrenciye ayrılan zamanın, psikolojik etmenlerin, ev kaynaklarının, fiziksel ortamın ve öğrencinin fizyolojik durumunun başarıda etkisi olduğunu belirtmiştir. (Karaaslan, 2016)'ya göre başarıda anne-baba yönlendirmesi, aile etkileşimi ve dikkat/başlatmanın etkili unsurlar olduğu belirtilmiştir. Ebeveynlerin ulaşılabilir olması, sorumluluk alması, doğru etkileşim tarzına ve ebeveyn rolüne sahip olması da öğrenci başarısını olumlu etkilemektedir (Uzun ve Baran, 2015).

Çalışmalarda anne-baba katılımının başarıya olumlu etkisi olduğu sonuçları belirlenmiştir. Anne-baba katılımının ise yaş, eğitim düzeyi, ekonomik düzey, öğrenci cinsiyeti, sınıf düzeyine göre farklılaşabileceği sonuçları elde edilmiştir. Bunun yanında çalışmada; ailevi sorunlar, aile desteği ve okul-aile işbirliği de başarı üzerinde etkili unsurlar olarak bulunmuştur. Bu sebeple aile katılımını engelleyen etmenleri kaldırmanın gerekli olduğu belirtilmiştir (Aslanargun, 2007). İpek (2011) tarafından yapılan çalışma ise veli tutumu ve katılımının SBS puanları üzerinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ebeveynlerin özyeterlik düzeyinin ve üstlendikleri rol yapılarının, çocuklarının eğitimlerine katılımlarını artırdığını savunan (Kaya ve Bacanlı, 2016) çalışmasında ebeveynlerin geçmiş okul deneyimleri arttıkça katılımlarının da arttığını belirtmektedir.

Anne ve çocuklar arasındaki ilişkiyi inceleyen (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011)'e göre ise oyun yoluyla aile ilişkisini geliştirmenin kolay olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin okul dışı etkinliklere ayırdığı sürenin artmasının başarılarını da artırdığını belirten Akyüz (2013)'e göre, ev kaynakları ve ebeveyn eğitim düzeyi de başarıda etkili olmaktadır. Aynı zamanda çalışmada bilgisayar oyunu oynama, tv izleme, arkadaşlarla vakit harcama, ev işi yapma, ücretli işte çalışma, spor yapma ve kitap okumanın matematik başarısını düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen makalelere göre akademik başarıyı etkileyen okul ve eğitim sistemiyle ilgili değişkenler Şekil 5'te görülmektedir.

Şekil 5. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran Makalelerde Akademik Başarıyı Etkileyen Okul Ve Eğitim Sistemi İle İlgili Değişkenler

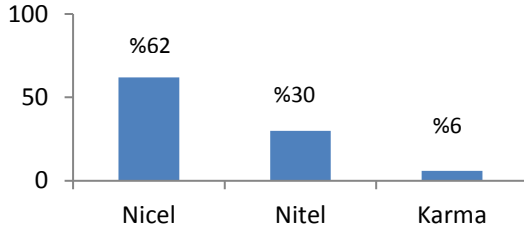
Şekil 5.'e göre incelenen makalelerde okul ve eğitim sistemiyle ilgili olarak eğitim sistemi, öğretmen niteliği ve okul-aile işbirliği değişkenlerine değinilmiştir. İncelenen makalelerde akademik başarıyı etkileyen okul ve eğitim sistemi kaynaklı değişkenlerinden eğitim sistemi (%9) ve okul-aile işbirliği (%9), öğretmen niteliğine (%6) göre daha yüksek oranda ele alınmıştır.

Çocukların eğitimde karşılaştıkları sorunları ve eğitim gereksinimlerini inceleyen (Gültekin ve Kılıç, 2014) ise yetenekleri keşfetme, etkili verimli çalışma, çocuğun gelişim özelliklerini bilmeleri için aile eğitim programlarına katılmanın başarıyı sağlamada etkili olduğunu belirtmiştir. Akademik başarısızlığı önlemede okul yöneticileri ve öğretmenlerden çözüm önerileri alan Sezgin ve diğerleri (2016) tarafından yürütülen bir çalışmada eğitim sistemi programının hazırlanışı, kişisel sebepler, aileden kaynaklı sebepler, öğretmenin niteliğinin akademik başarıda etkili olacağı belirtilmiştir.

Akademik başarısızlık nedenlerini inceleyen çalışma sonuçlarına göre bu etmenler; bireysel, ailevi, okul, eğitim sistemi, motivasyon eksikliği, aile ilgisizliği ve öğretmen niteliği olarak sıralanabilir. Bunun yanında ailelerin parçalanmasının çocuklarının başarı seviyelerini düşürdüğünü belirten Şentürk (2012) çalışmasında aile ortamı, ilgi, cinsiyet ve ailenin çocuk sevgisi gibi etmenlerin çocuk başarısını etkilediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca aynı çalışmaya göre boşanmış ya da parçalanmış aile çocukları kendini suçlama ve başarısızlık yaşamaktadırlar. Buradan da olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi başarıyı, benlik gelişimini, kendilik değerini, ait olma duygusunu olumlu etkilemektedir sonucuna ulaşılabilir.

3.5. Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerde Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerde kullanılan araştırma yöntemleri Şekil 6'da görülmektedir.

Şekil 6. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran Makalelerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Şekil 6'ya göre araştırmacılar %62 oranında nicel, %30 oranında nitel ve %6 oranında ise karma yöntemleri kullanmışlardır. Bu verilere göre makalelerin en fazla nicel yöntemi (%62 oranında) kullandıkları tespit edilmiştir. Çok az bir kısmının (%6 oranında) karma yöntemi kullandıkları görülmüştür.

3.6. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerde Kullanılan Veri Toplama Teknikleri ve Bu Tekniklerin Kapsamlarının Genişliği

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerde kullanılan veri toplama teknikleri ile ilgili bulgular Tablo 4'de verilmiştir. Makalelerin birçoğunda birden fazla veri toplama tekniği kullanıldığından Tablo 4'e bakıldığında toplam veri toplama tekniği sayısının makale sayısından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4. İncelenen Makalelerde Kullanılan Veri Toplama Tekniklerinin Dağılımı

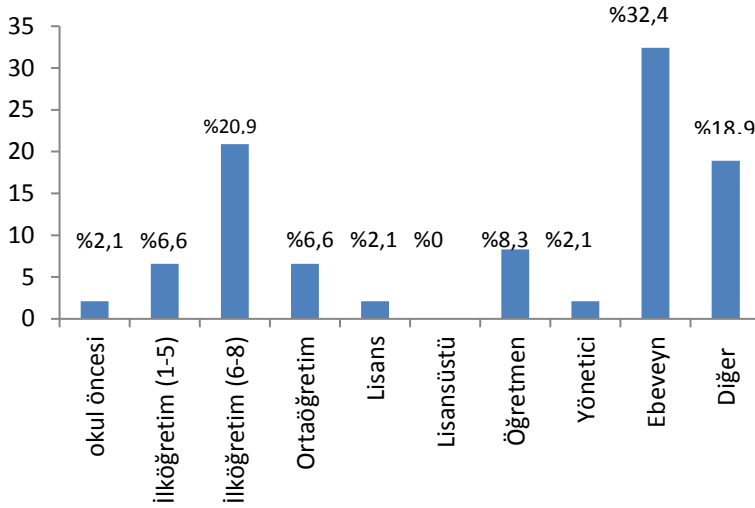
	<i>f</i>	%
Anket	48	54,5
Veli ilgi anketi	10	11,3
Veli tutum anketi	7	7,9
Veli katılım anketi	12	13,6
Algılanan öğretmen davranışı ölçeği	1	1,1
Ebeveyn rol yapma ölçeği	4	4,5
Ebeveyn okul deneyimi ölçeği	2	2,2
Sosyal kaygı düzeyi	2	2,2
TIMSS öğrenci anketi	1	1,1
Ebeveyn kabul-reddetme anketi	3	3,4
Anne-baba değerlendirme ölçeği	1	1,1

	Çocuk davranış değerlendirme ölçeği	2	2,2
	Ebeveyn özyeterlik ölçeği	1	1,1
	Algılanan katılım ölçeği	1	1,1
	Ebeveyn zaman ve enerji algısı ölçeği	1	1,1
Başarı testi		7	7,9
	Başarı testi	2	2,2
	TIMSS matematik başarı testi	1	1,1
	Problem çözme envanteri	4	4,5
Görüşme		12	13,6
	Görüşme	4	4,5
	Yarı yapılandırılmış görüşme	6	6,8
	Grup çalışması	2	2,2
Gözlem		9	10,2
	Video	4	4,5
	Gözlem dosyaları	5	5,6
Doküman incelemesi		12	13,6
	Doküman inceleme	2	2,2
	Yıl sonu notları	2	2,2
	Kişisel bilgi formu	5	5,6
	Otobiyografi dokümanları	1	1,1
	Anne-baba-çocuk oyun kayıt kodlama formu	1	1,1
	Genç ebeveynlik envanteri	1	1,1

Tablo 4'e göre, araştırmacıların daha çok anket (%54,5), görüşme (%13,6) ve doküman incelemesi (%13,6) kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca araştırmacıların ve gözlem yöntemi (%10,2) ve başarı testlerini (%7,9) veri toplamada tercih ettikleri görülmektedir. Ancak incelenen makalelerde kullanılan ve geliştirilen ölçeklerin büyük bölümünün isimleri verilmiş olup ölçeklerin kendisi verilmemiştir.

3.7. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerde Kullanılan Örneklem Ve Çalışma Grupları

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerde kullanılan örneklem ve çalışma grupları Şekil 7'de görülmektedir.

Şekil 7. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran Makalelerde Kullanılan Örneklem ve Çalışma Grubunun Dağılımı

Şekil 7’de görüldüğü gibi araştırmacıların örneklem bazında ebeveynler (%32,4) ve ilköğretim ikinci kademe öğrencilerle (%20,9) çalıştıkları görülmektedir. Makalelerde en az çalışıldığı örneklem grupları ise okul öncesi (%2,1), lisans (%2,1) ve yöneticiler (%2,1) olmuştur. Ayrıca araştırmacıların lisansüstü (%0) örneklem grubuyla çalışmayı tercih etmedikleri görülmektedir. Bazı makalelerde birden fazla örneklem grubu ile çalışıldığından örneklem sayısı makale sayısından fazladır. İncelen makalelerin birçoğunda örneklem grupları belirtilmiş ancak örneklem büyüklüğü belirtilmemiştir. Örneklem kullanılmayan çalışmaların (%18,9) oranının da oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Derleme ve kavram analizi gibi sadece literatüre dayalı olarak yapılan araştırmalarda bir örnekleme verilmediğinden bu tür araştırmalarda örneklem “diğer” olarak adlandırılmış ve bu oran oldukça yüksek olarak belirlenmiştir.

3.8. Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran 2003–2017 Yılları Arasındaki Makalelerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran 2003–2017 yılları arasındaki makalelerde kullanılan veri analiz yöntemleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. İncelenen Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Araştıran Makalelerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerinin Dağılımı

	<i>f</i>	%
Betimsel	13	21,3
% ve frekans tabloları	12	19,6
Merkezi eğilim ölçümleri	1	1,6
Grafikler	0	0
Diğer	0	0
Kestirimsel	30	49,1
Korelasyon	8	13,1
Anova/Ancova	7	11,4
Manova/Mancova	2	3,2
Faktör analizi	3	4,9
Regrasyon	4	6,5
Non-parametrik testler	6	9,8
Diğer	0	0
Nitel	18	29,5
İçerik analizi	5	8,1
Nitel betimsel analiz	4	6,5
Diğer	9	14,7

Tablo 5'e göre ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerin farklı veri analiz yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Buna göre araştırmacıların betimsel istatistik yöntemlerini (%21,3), kestirimsel istatistik yöntemlerini (%49,1) ve nitel veri analiz yöntemlerini ise (%29,5) oranlarında kullandıkları görülmektedir. İncelenen makalelerin betimsel istatistik yöntemlerinden yüzde-frekans tablolarını (%19,6), kestirimsel istatistik yöntemlerinden korelasyon (%13,1), anova/ancova (%11,4) ve nitel istatistik yöntemlerinden diğer kodu altında toplanan veri analiz yöntemi ise derleme, doküman incelemesi vb. çalışmalar (%14,7) ve içerik analizi (%8,1) yöntemlerini sıklıkla kullandıkları görülmektedir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde kullanılan veri analiz yöntemi sayısının dağılımı ise Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8.Ebeveyn-Çocuk İlişisini Araştıran Makalelerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerinin Dağılımı

Şekil 8'e göre ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makalelerde aynı çalışmada farklı sayıda veri analizi yöntemi kullanılmış olduğundan veri analizi yöntem sayıları toplamı makale sayısından fazladır. Çalışmaların büyük bir kısmında tek veri analiz yöntemi (%51,6) kullanılmıştır. Bununla birlikte araştırmacıların bir kısmı iki farklı veri analiz yöntemi (%32,2) geriye kalan kısmı ise üç farklı veri analiz yöntemi (%16,1) kullanmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmaya yönelik Türkiye'de yayınlanan makaleler çeşitli açılardan incelemiştir. İncelemeler yapılırken makalelerin kimliği hakkında tanımlayıcı bilgi, disiplin alanı, konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemleri şeklinde yapılmış ve toplam sekiz araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada her bir araştırma sorusuna yönelik bulgular tek tek ele alınarak tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Tablo 2'de görüldüğü üzere Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmaların yayın dili genelde Türkçe olarak yayınlanmıştır.

Tablo 1'den görülebileceği üzere, Türkiye'de ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmaya yönelik yapılan çalışmaların son üç yıldır artış gösterdiği söylenebilir. Ayrıca bu alanda yapılan çalışmaların sayısının ne denli az olduğu aşikârdır. Bununla birlikte yayın sayısı 2007 yılında hızlı bir artış yapıp daha sonra durağanlığa, ardından da 2015 yılında önemli derecede artmıştır. Bu artışın sebebi olarak, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini son yıllarda artırması ve çocuğa verilen değer-ilgi de artışın olduğu söylenebilir (Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009).

Araştırmada Türkiye'de yayınlanan makalelerin incelenmesi sonucu ebeveyn-çocuk ilişkisinde daha çok ebeveynle ilgili değişkenler kategorisindeki araştırmaların çoğunlukta

olduğu görülmektedir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011; Altun, 2009; Aslanargun, 2007; Bozaslan ve Genç, 2012; Çanakçı ve Özdemir, 2015; Çiftçi ve Bal, 2015; Dam, 2008; Kaya, Kaya ve Bacanlı, 2016; Keçeli-Kaysılı, 2008; Kutluca ve Aydın, 2010; İpek, 2011). Bu sonuç Türkiye’de ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmaya yönelik çalışmalarda, öğrenciler yerine, ebeveynin ele alındığı çalışmalara ağırlık verildiğini göstermektedir. Bu çalışmalar ebeveyn tutumu, ilgisi, katılımı, çocuk sevgisi, eğitim düzeyi, etkileşim biçimi, sorumlulukları, rolü ve ebeveynin ulaşılabilir olması gibi durumları ifade eden çalışmalar olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada ebeveynin tutumu, katılımı ve katkı biçiminin önemli görüldüğü söylenebilir (Aslanargun, 2007; Çelenk, 2003; Çiftçi ve Bal, 2015; Cüre ve G. Danışman, 2015; İpek, 2011; Kutluca ve Aydın, 2010). Ancak çalışmalar incelendiğinde ebeveyn katılım biçimleri genelde okul-aile işbirliği ya da ebeveyn-öğretmen arası iletişime dayalı öğrenciye destek olma gibi durumlara dayalıdır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocuktan ebeveyne iletişim şeklinde inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte incelenen çalışmalarda okul dışı etkinliklerden (oyun/ödev) de bahsedilmiştir. Ödev ve oyunlarla çocuklar ebeveynleriyle zaman geçirebilmektedir. Bu noktada ebeveynlerle çocukların iletişimi söz konusu olmaktadır. Ancak bu iletişimde de çocuğun ön planda olduğu veya ebeveynin yönlendirici olduğu bir yaklaşım yoktur. Ebeveynlerin özyeterlik düzeyleri yükseldikçe, rol yapıları aktifleştikçe ve geçmiş okul deneyimleri olumlu olarak algılandıkça çocuklarıyla ödev yaparken ya da oyun oynarken çocuklarının eğitim yaşantılarına katılım düzeyleri artmaktadır (Kaya ve Bacanlı, 2016). Katılım düzeyinin artması da çocuk başarısını olumlu etkilemektedir (Kaya ve Bacanlı, 2016). Tutarsız ve ilgisiz ebeveynlerin çocukları ise başarısız, problem çözme becerileri düşük ve kaygı düzeyi yüksek olmaktadır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Ayrıca Kaya, Bozaslan ve Genç (2012)’ye göre otoriter ebeveynlerin çocukları başarıyla koruyucu ebeveynlerin çocukları daha başarısız olmaktadır.

Şekil 2’de incelenen makalelerde akademik başarıyı etkileyen değişkenler sunulmuştur. Buna göre akademik başarıyı etkilediği belirtilen değişkenler en çok ebeveyn kaynaklı değişkenler olarak görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrenci kaynaklı değişkenler ve okul sistemiyle ilgili değişkenler ve aile ortamı da başarıyı etkilemede değinilen değişkenlerdir. Bu sonuca benzer olarak; Sarier (2016) tarafından yapılan öğrenci başarısını etkileyen faktörlere ilişkin meta-analiz sonuçlarına göre de öğrenci öz-yeterliği, ailenin tutum ve davranışları, öğrenci motivasyonu ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyidir. Ebeveyn kaynaklı değişkenlerden ebeveyn katılımı, ebeveyn tutumu ile ebeveyn eğitim düzeyinin makalelerde araştırılma oranları kıyaslandığında görülmektedir ki; ebeveynin eğitim düzeyi yetersiz olsa da ebeveyn katılımı ve tutumu iyiye akademik başarı sağlanmaktadır. Ayrıca araştırmacılar aile ortamı, ev kaynakları, okul-aile işbirliği, okul/eğitim sistemi, sosyo-ekonomik durum ve çocuk eğitimi bilgisinin de başarıyı etkilemede büyük oranda önemli görüldüğünü göstermektedir (Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009; Kaya ve Bacanlı, 2016; Şentürk, 2012; Yıldırım ve Dönmez, 2008).

Ebeveyn–çocuk ilişkisi başarıyı, benlik gelişimini, kendilik değerini, ait olma duygusunu olumlu etkilemektedir (Şentürk, 2012). Ancak Şentürk, (2012)'ya göre boşanmış ve parçalanmış aile çocukları ise kendini suçlama ve başarısızlık gibi olumsuz etki yaşamaktadırlar.

Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran çalışmalarda en çok nicel yöntemlerin kullanıldığı gözlenmiştir. Sıralamaya göre nitel yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar ise karma çalışmalara göre daha fazladır. Nicel çalışmaların doğası gereği incelenen faktörler arası ilişkinin anlamı çıkarılır ancak ilişkinin nedeni ya da altında yatan sebepler tam olarak bilinemez. Ancak belli oranda bir fikir verebilir. Nicel araştırmalarda elde edilen bulguların bir şekilde sayısal değerlerle ifade edilmesi ve ölçülebilmesi esasken, nitel araştırmalarda, çalışmanın doğal ortamında, yorumlayıcı dille ve bütüncül olarak gerçekleşmekte ve araştırma sonuçları daha eksiksiz olarak ve çoklu türlerde bilgiye ulaşılmaktadır (Creswell, 2003). Araştırmaların daha derin olarak ve çoklu şekillerde yapılabilmesi için, ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran çalışmalarda daha fazla nitel çalışmaya yer verilmesi çalışmanın önerileri arasındadır. Bunu yanında karma çalışmalar ise nitel ve nicel çalışma verilerinin tek bir çalışmada ele alınarak farklı veri kaynaklarının bilgiye ulaşıp, doğrulandığı çalışmalardır (Creswell, 2003). Buna rağmen Türkiye’de bu konuda yapılan araştırmalarda oldukça sınırlı sayıda karma çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu noktada bu alanda yeterli bilgileri veren çalışmaların yapılmadığını görülmektedir. Çalışmaların hem nitel hem de nicel olarak desteklenmesi ebeveyn-çocuk ilişkisine dair bilinmesi gereken yapıyı daha da gözler önüne sererek hem eğitimciler hem de ebeveynlere yol gösterici olabilir. Ayrıca bu yöntem ebeveynin çocuk dünyasını daha da anlaşılır olarak görmesini sağlayabilir. Çocuklar bu iletişim yoluyla kendilerini rahat hisseder, cesaretlenir, derse karşı olumlu tutum ve davranışlar sergileyebilir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011; Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009; Gültekin ve Kılıç, 2014; Turan, 2013).

Ayrıca incelenen araştırmalarda yöntemin ne olduğu ve nasıl, ne kadar süre uygulandığı bile açıklayıcı değildir. Bu nedenle bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara uygulamalarının kapsamını ve yöntemini daha net yani sınırlarını belirleyecek şekilde yapmaları önerilebilir.

İncelenen çalışmalarda çeşitli veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmacılar veri toplama aracı olarak daha çok anket, görüşme ve doküman incelemesi kullandıkları belirlenmiştir. Bilindiği üzere bu üç yöntemde de ebeveyn-çocuk ilişkisini yansıtacak verilerin doğru elde edileceği düşünülebilir. Anketler yardımıyla hem ebeveynin hem de çocuğun çeşitli yönlerden tanımlanması ortaya çıkarılırken, görüşmeler yoluyla da hem kendileri hakkında hem de uygulama hakkındaki görüşlerinin ne şekilde olduğunu kendi ağızlarından öğrenmemize imkân verir. Doküman inceleme ile de geçmiş yapının ne olduğu hak-

kinda bir altyapı sahibi olunması sağlanabilir. Çalışma bulgularının güvenilirliğini artırmak ve daha geçerli sonuçlara ulaşabilmek, çalışma verilerinin daha fazla ve tutarlı olması için araştırmacıların birden fazla veri toplama aracı kullanmaları önerilmektedir. Böylelikle geçerliliği ve güvenilirliği yüksek çalışmalar yapılmış olacaktır.

Araştırmalarda kullanılan örneklem grupları en fazla ebeveynler, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinden oluşmakta ve bu sırayı ilköğretim ikinci kademe öğrencileri, ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenler takip etmektedir. Ayrıca çalışmaların büyük bölümünde ise örneklem grubunun kullanılmadığı derleme, meta analiz doküman incelemesi, alan yazın taraması vb. gibi bilgi veren araştırmalar yapılmıştır. Ancak incelenen çalışmaların çoğunluğunda örneklem grubunun sayısı hakkında yeterli bilgi verilmemiştir. Ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran çalışmalarda okul öncesi ve lisans, lisansüstü örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalara yer vermenin, eğitim ve öğretim için faydalı olacağı düşünülmektedir.

İncelenen makalelerde çoğunlukla nicel araştırma yöntemlerini kullandıklarından verilerin analizi kısmında, betimsel analiz tekniklerinin sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bulguya paralel olarak yine araştırmalarda tek veri analiz yönteminin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, tek veri analiz yöntemi kullanılarak araştırılan konu üzerinde tek bir değişkenin etkisinin incelendiği görülmektedir. Bu durum yapılan çalışmaların hem geçerliliğini hem de güvenilirliğini tehdit eden bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu önleyebilmek için araştırmaların planlamasına ve uygulamasına gereken önemin verilmesinin yararlı olabileceği söylenebilir. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntemleri hakkındaki bilginin de çok yeterli olmadığı göze çarpmaktadır. Yani hangi veri analiz yöntemi kullandıkları belirtilmemiştir. Bu durumlar çalışmanın sınırlılığı olarak görülmektedir. Yapılan bu çalışma Türkiye'deki bu konuda yapılan çalışmalarda ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı akademik başarının sağlanması açısından çalışılması gereken konulardaki eksiklikleri gözler önüne sermektedir. Bu anlamda yapılan ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı araştırmaların tematik içerik analizi çalışmasının bu konuda araştırma yapacak yeni araştırmacılara bir yol gösterici olacağı ve biraz da olsa mevcut eksiklikleri gidermeye yol gösterici ipuçları sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2011).** Anne çocuk oyun etkileşiminde niteliksel boyut: annelerin sözel ifadelerin değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40, 11-20.
- Akbaba-Altun, S. (2009).** İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısızlıklarına İlişkin Veli, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 567-586.

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010).** Çocuk ana baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 44-53.
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2011).** Anne çocuk oyun etkileşiminde niteliksel boyut: Annelerin sözel ifadelerin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 11-20.
- Aslanargun, E. (2007).** Okul aile iş birliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal bilimler dergisi*, 8, 119-135.
- Aslanargun, E. ve Özakça, B. (2015).** Akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin başarı düzeylerine ailelerinin katkıda bulunma biçimleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (3), 9-22.
- Bartan, M. ve Tezel-Şahin, F.(2012).** Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Envanterinin 60–72 Aylık Çocukların Anne ve Babalarına Uyarlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 185-200.
- Cüre, S. ve G. Danışman, I. (2015).** Ebeveyn yetiştirme tarzları ölçeği-çocuk formu'nun türkiye örnekleme uyarlama çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 22 (2), 81-96.
- Çalık, C. (2007).** Okul-çevre ilişkisinin okul geliştirmedeki rolü: Kavramsal bir çözümleme. *GÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 123-139.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014).** İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (174), 33-38.
- Çanakçı, O. ve Özdemir, A. Ş. (2015).** Matematik başarısı ve anne-baba eğitim düzeyi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 7 (25), 19-36.
- Çelenk, S. (2003).** Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim-Online E Dergi*, 2 (2), 28-34.
- Çelik, C. (2009).** Değişim sürecinde Türk aile yapısı ve din, paradigmatik anlam ve işlev farklılaşması. *Dergi Karadeniz*, 25-35.

- Çiftçi, M. ve Bal, N. (2015).** Ortaokul öğrencilerinin anne-baba katılım düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 363-384.
- Çiltaş, A., Güler, G., ve Sözbilir, M. (2012).** Türkiye’de matematik eğitimi araştırmaları: Bir içerik analizi çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 565-580.
- Creswell, J. W. (2003).** *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Dam, H. (2008).** Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
- Dereli, E. ve Dereli, B. M. (2017).** Ebeveyn-Çocuk İlişkinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, 14 (1), 227-258.
- Engin, A. O., Özen, Ş. ve Bayoğlu, V. (2009).** Öğrencilerin okul öğrenme başarılarını etkileyen bazı temel değişkenler. *Sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 3, 125-156.
- Erkan, S. ve Toran, M. (2004).** Alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 91-97
- Gültekin, M. ve Kılıç, Z. (2014).** İlköğretimde çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve eğitim gereksinimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182, 85-111.
- Halat, E. (2008).** Webquest-Temelli matematik öğretiminin sınıf öğretmeni adaylarının geometrik düşünme düzeylerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 115 -130.
- İpek, C. (2011).** Velilerin okul tutumu ve eğitime katılım düzeyleri ile aileye bağlı bazı faktörlerin ilköğretim öğrencilerinin seviye belirleme sınavları (SBS) üzerindeki etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 69-79.
- Kandır A. ve Alpan, Y. (2008).** Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), 33-38.

- Karaaslan, Ö. (2016).** Comparison of Social Engagement of Children Having Disabilities with Their Mothers and Fathers. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(5), 1649– 1670.
- Kaya, A., Bozaslan, H., ve Genç, G. (2012).** Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, Ö. ve Bacanlı, H. (2016).** Eğitim Yaşantısına Ebeveyn Katılım Algısını Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 410-423.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008).** Akademik başarının arttırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 9 (1), 69-83.
- Kılıç, E. (2014).** *Aile danışmanlığında yeni bir model: Okul temelli aile danışmanlığında sosyal hizmetin rolü ve önemi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kırman, A. ve, Doğan Ö. (2017).** Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4 (1).
- Kutluca, T. ve Aydın, M. (2010).** Velilerin matematik eğitimine yönelik ilgileri, tutumları ve destekleri. *Aile ve toplum dergisi*, 6(22), 65-78.
- Özabacı, N. (2005).** Öğrenci başarısızlığının (akademik başarısızlığın) nedenleri ve bazı pratik çözüm önerileri. *E Özet Eskişehir eğitim hizmetleri merkezi*, 1(2).
- Sarıer, Y. (2016).** Türkiye’de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler: Bir meta-analiz çalışması. *Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 31(3), 609-627.
- Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013).** Anasınıfına Devam Eden Çocuğu Olan Annelerin Çocukları İle İlişkilerinin İncelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10
- Seçer, Z., Çeliköz, N., ve Yaşa, S. (2008).** Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413–428.

- Seçer Z, Çeliköz N., ve Yaşa S. (2007).** Bazı kişisel özelliklerine göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 411-424.
- Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S., ve Er, E. (2016).** Liselerde Akademik Başarısızlık: Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 95-111.
- Sheldon, S. B., & Epstein, J. L. (2005).** Involvement counts: Family and community partnerships and mathematics achievement. *The Journal of Educational Research*, 98(4), 196-207.
- Sözbilir, M., Kutu, H., ve Yaşar, M. D. (2012).** Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. In J. Dillon & D. Jorde (Eds.), *The World of Science Education: Handbook of Research in Europe* (pp. 1-35). Rotterdam: Sense Publishers.
- Şeker, M. (2009).** *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin performans görevlerindeki başarıları ile ailelerinin eğitim- öğretim çalışmalarına katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şentürk, Ü. (2012).** Parçalanmış aile çocuklarının eğitimdeki başarı/başarısızlık durumu (Malatya örneği 2006). *Sosyal Politikalar Çalışmaları*, 7 (29), 105-126.
- Şişman, M. (2002).** Eğitimde Mükemmellik Arayışı, Pegem A Yayınları.
- Tavil, Y. Z. ve Karasu, N. (2013).** Aile Eğitim Çalışmaları: Bir Gözden Geçirme ve Meta-Analiz Örneği. *Eğitim ve Bilim dergisi*, 38 (168), 85-95.
- Tayan, E., Gedik, S. D., Morkoyunlu, Z., Sözbilir, M., ve Konyalıoğlu, A. C. (27-30 Nisan 2018).** Türkiye’de ebeveyn-çocuk ilişkisini araştıran makaleler üzerine içerik analizi. X.Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sunulmuş bildiri, Nevşehir, Türkiye.
- Turan, İ. (2013).** Günümüz aile problemleri çerçevesinde Kur’an’da ebeveyn çocuk ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 71-104.
- Uzun, H. ve Baran, G. (2015).** Çocuk ebeveyn ilişki ölçeği’ nin okul öncesi dönemde çocuğu olan babalar için geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 30-40.

- Yenilmez, K., ve Özabacı, N. Ş. (2003).** Yatılı öğretmen okulu öğrencilerinin matematik ile ilgili tutumları ve matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(14), 132-146.
- Yenilmez, K., Özer, M. N. ve Yıldız, Z. (2006).** Velilerin Çocuklarının Matematik Eğitime Karşı Yaklaşım ve Katkılarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 151-170.
- Yenilmez, K. (2015).** İlköğretimde velilerin matematik eğitime katkı düzeyleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1), 13-28.
- Yıldırım, M. C. ve Dönmez, B. (2008).** Okul-aile işbirliğine ilişkin bir araştırma: İstiklal İlköğretim Okulu örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (23), 98-115.